

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

Л. В. Борисова, М. Ф. Логвиненко

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК**

Харків 2013

УДК 35.078.3(075.8)
ББК 67.404.3я73
Б82

Рецензенти:

В. В. Шендрик – канд. юрид. наук, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ;
В. В. Поповський – д-р техн. наук, акад., завідувачий кафедрою телекомунікацій та зв'язку Харківського національного університету радіоелектроніки

*Затверджено Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ,
протокол № 4 від 27.04.2010*

Борисова Л. В.

Б82 Правові засади захисту інформації : навч. посіб. / Л. В. Борисова, М. Ф. Логвиненко ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2013. – 212 с.

ISBN 978-966-610-202-0

У навчальному посібнику систематизована сукупність відомостей про інформаційну безпеку людини і громадянина, суспільства, держави та шляхи її забезпечення. Розглянуті особливості інформації як об'єкта правового регулювання інформаційної безпеки, юридичної відповідальності за порушення правових норм.

Навчальний посібник призначається для курсантів та студентів, які навчаються за всіма спеціальностями освітнього напрямку «Правознавство».

УДК 35.078.3(075.8)
ББК 67.404.3я73

ISBN 978-966-610-202-0

© Борисова Л. В., Логвиненко М. Ф., 2013
© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС	8
1.1. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	8
1.2. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	22
1.3. ІНФОРМАЦІЯ – ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	29
1.4. ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ІНФОРМАЦІЮ.....	42
Контрольні питання.....	53
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ ТАЄМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ..	54
2.1. Становлення та розвиток захисту інформації в Україні	54
2.2. Захист державної таємниці	61
Контрольні питання.....	79
РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ	80
3.1. СЛУЖБОВА ІНФОРМАЦІЯ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ	80
3.2. ПРОФЕСІЙНА ТАЄМНИЦЯ	90
3.2.1. ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕРЕСАХ СЛІДСТВА ТА СУДОЧИНСТВА	91
3.2.2. КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ	97
3.2.3. БАНКІВСЬКА ТАЄМНИЦЯ	102
3.2.4. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ.....	110
3.2.5. НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ.....	120
3.2.6. ЛІКАРСЬКА ТАЄМНИЦЯ.....	124
3.3. ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	129
3.4. ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ ТА ЗАХИСТ ПРАВА НА НЕВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ	142
Контрольні питання.....	155
РОЗДІЛ 4. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ	156
4.1. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ	156

4.2. ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПИСУ В УКРАЇНІ	167
4.3. КРИПТОГРАФІЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ОСНОВИ	179
4.4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ	184
Контрольні питання	191
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	193
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ	193
НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА	199
ДОДАТОК	205
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	208
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	211

ВСТУП

Право можна визначити як етичне управління, застосоване до повідомлення і до мови як форми повідомлення, особливо в тому випадку, коли ця нормативна сторона підпорядкована відомій владі, досить сильній, щоб надати своїм рішенням ефективної суспільної санкції. Право представляє собою процес регулювання «зчеплень», що поєднують поведінку різних індивідуумів, з метою створення умов, у яких можна справляти так звану справедливість і які дозволяють уникнути спорів або принаймні дають можливість вирішити їх.

*Норберт Вінер
Кібернетика і суспільство*

За останні десятиліття інформація стала настільки потужним фактором розвитку суспільства, що призвела до утворення нового інформаційного укладу, що сприяє внутрішньо-державній і світовій інтеграції та реінтеграції¹.

Нормальне функціонування суспільних інститутів та інших форм соціальної діяльності пов'язують із безпекою: для забезпечення безпеки суспільства створюються органи законодавчої, виконавчої та судової влади, силові структури забезпечення безпеки; у сфері підприємницької діяльності самі фірми створюють спеціальні структури забезпечення своєї безпеки, виробляють відповідний комплекс управлінських заходів і дій; у сфері екологічної та техногенної безпеки застосовуються як адміністративно-організаційні, техніко-технологічні засоби і системи, так і системи, котрі не допускають негативного впливу на навколишнє середовище.

Актуальність проблеми правового регулювання суспільних відносин у сфері інформаційної безпеки зумовлена підвищенням ролі інформації в усіх сферах і видах діяльності особистості та держави в умовах впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, а також розвитком нових інформаційних відносин, котрі вимагають дотримання і захисту прав, законних інтересів суб'єктів в інформаційній сфері.

¹ Реінтеграція – об'єднання елементів раніше існуючої структури на основі нових методів у нову структуру з новими ієрархічними зв'язками.

Національні інтереси України в інформаційній сфері полягають у дотриманні конституційних прав і свобод при отриманні інформації і користуванні нею, у розвитку сучасних телекомунікаційних технологій, захисті державних інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу.

Національні інтереси України забезпечуються інститутами державної влади і поділяються на:

- інтереси особистості, котрі полягають у реалізації конституційних прав і свобод, забезпеченні особистої безпеки, підвищенні якості та рівня життя, фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку людини і громадянина;

- інтереси суспільства, які зводяться до створення правової, соціальної держави, досягнення та підтримки суспільної згоди, духовного оновлення;

- інтереси держави, що полягають у непорушності конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, політичній, економічній, соціальній стабільності, безумовному забезпеченні законності та підтримки правопорядку, розвитку рівномірного і взаємного міжнародного співробітництва.

Важливе місце у вирішенні проблеми забезпечення інформаційної безпеки займає реалізація системи комплексного захисту інформації, котра є поєднанням у єдине ціле окремих елементів, механізмів, процесів, явищ, заходів і програм захисту інформації, взаємозв'язок яких сприяє реалізації цілей, концептуального підходу до питань тимчасового функціонування і структурної побудови системи інформаційного забезпечення і захисту.

Особлива роль у реалізації інформаційної безпеки належить правовому захисту, що визначається:

- підвищенням ролі інформації (інформаційних ресурсів) і засобів її оброблення в єдиному інформаційному просторі;

- трансформацією традиційних для права соціально-економічних, політичних та інших норм і відносин, що склалися;

- розвитком і появою нових відносин, що відображають специфіку, особливості і правила взаємовідносин суб'єктів інформаційної сфери.

Зміст курсу «Правові засади захисту інформації» включає наступні питання:

- напрями державної політики України в інформаційній сфері та інформаційній безпеці;

- зміст понять інформації та інформаційних ресурсів як об'єктів правовідносин процесу інформатизації;
- зміст державної системи і концепції правового забезпечення інформаційної діяльності та інформаційної безпеки;
- основні положення правового захисту конфіденційної інформації;
- основні положення законодавства про інтелектуальну власність;
- організація правового захисту комерційної таємниці;
- система правового забезпечення державного регулювання діяльності юридичних осіб з проведення робіт, пов'язаних із захистом інформації та інформаційної безпеки;
- зміст юридичної відповідальності за порушення у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Автори висловлюють подяку
Леонівій Н. С. за допомогу в підготовці
навчального посібника

Навчальне видання

Борисова Лариса Володимирівна
Логвиненко Микола Федорович

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ**

Навчальний посібник

Редагування: *Н. С. Леонова, П. О. Білоус*
Комп'ютерне верстання: *В. В. Дегальцева, С. В. Гончарук*

Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 12,37. Обл.-вид. арк. 10,57.
Тираж 100 пр. Зам. № 2010-32.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. 50-річчя СРСР, 27, м. Харків, 61080

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.